

ПАРК ПРИРОДЕ ГОЛИЈА
РЕЗЕРВАТ БИОСФЕРЕ ГОЛИЈА - СТУДЕНИЦА

ПАРК ПРИРОДЕ “ГОЛИЈА” РЕЗЕРВАТ БИОСФЕРЕ “ГОЛИЈА-СТУДЕНИЦА”

Александар Васиљевић

КАПД “БАЛКАН”

СТУДЕНИЦА,
21.12.2018. године

- Краљевско академско природњачко друштво "БАЛКАН" је научно-истраживачко удружење, основано ради остваривања циљева у области биологије, екологије, заштите природе, биодиверзитета, заштите животне средине и сродних природних наука.
- Основано 2010. године у Краљеву
- 300 чланова

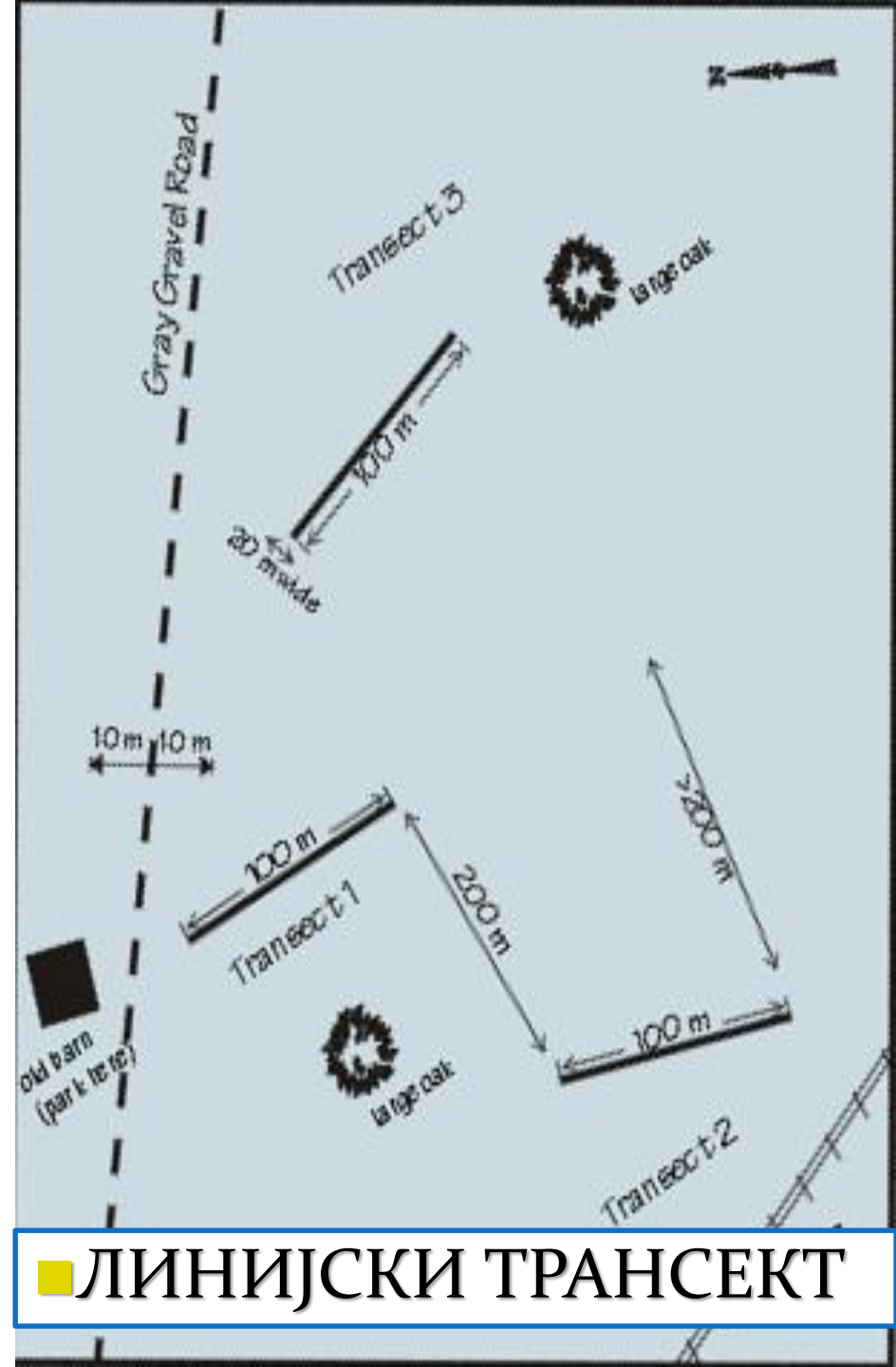
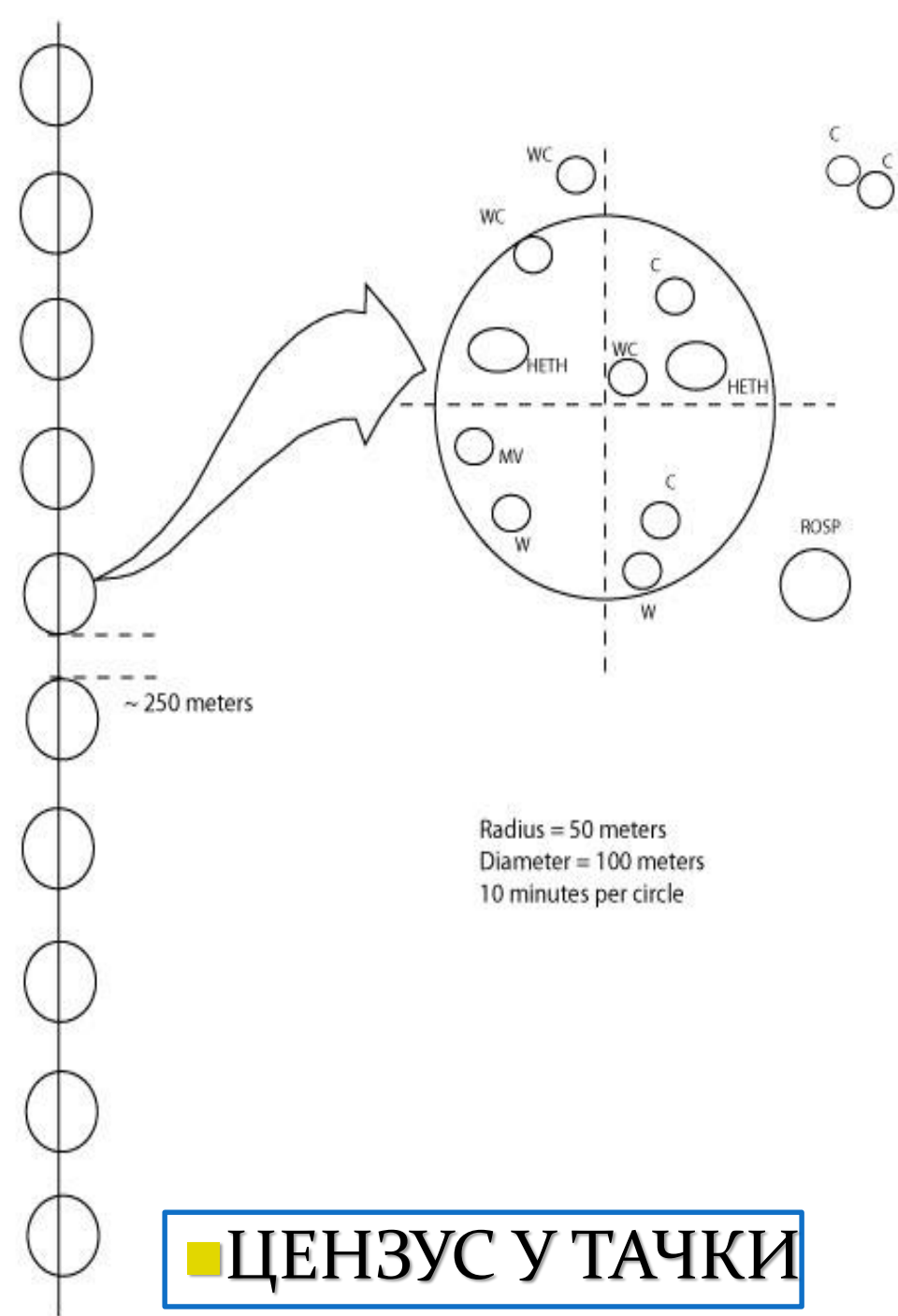
ПП “Голија”

- **142 врста птица, процена до 180 врста (Васиљевић и Меденица, 2017),**
- **Значајно подручје за птице (IBA - Important Bird Area)**
- **110 врста гнездарица**
- **Велики тетреб, мали тетреб, дневне и ноћне грабљивице, лешинари, шумске певачице, пузгавац...**
- **Шумска шљука – једно од најбољих станишта на Балкану**
- **9 врста водоземаца, планинска језера, водени токови**
- **11 врста гмизаваца**

Истраживања птица

- Почетак 2017. године
- Дефинисање врста птица гнездарица, селица и зимовалица од значаја за заштиту и даље праћење и прикупљање постојећих података о налазима и опажањима тих врста на подручју парка и ширем простору Голије (врсте на додатку I Директиве о птицама Европске Уније)
- Мапирање досадашњих налаза кроз креирање тематских карата, стварање слике о кретању и присуству врста птица од значаја за заштиту на Голији.
- Циљана и методолошка теренска истраживања птица гнездарица од значаја за заштиту на подручју Голије уз одговарајућу методологију (методе трансекта и осматрање из тачке, атлас птица гнездарица);
- Дефинисање мера за унапређење стања у погледу заштите и очувања птица гнездарица, као и њихових станишта.

■ Хватање птица у мрежу и вађење птице из мреже

Дајићко језеро

Редни број	Broj prstena	Vrsta	Pol	Starost	Koordinate lokaliteta	Datum
1.	BB68627	<i>Parus major</i>	M	3	'+432528+201547	15.10.2017
2.	BB68628	<i>Parus major</i>	F	3	'+432528+201548	15.10.2017
3.	BB68629	<i>Parus major</i>	F	3	'+432528+201549	15.10.2017
4.	BB68630	<i>Parus caeruleus</i>	U	3	'+432528+201550	15.10.2017
5.	BB68631	<i>Parus montanus</i>	U	4	'+432528+201551	15.10.2017
6.	BB68632	<i>Parus ater</i>	U	3	'+432528+201552	15.10.2017
7.	BB68633	<i>Parus ater</i>	U	3	'+432528+201553	15.10.2017
8.	BB68634	<i>Parus ater</i>	U	4	'+432528+201554	15.10.2017
9.	BB68635	<i>Aegithalos caudatus</i>	U	4	'+432528+201555	15.10.2017
10.	BB68636	<i>Aegithalos caudatus</i>	U	4	'+432528+201556	15.10.2017
11.	BB68637	<i>Carduelis spinus</i>	M	3	'+432528+201557	15.10.2017
12.	BB68638	<i>Aegithalos caudatus</i>	U	4	'+432528+201558	15.10.2017
13.	BB68639	<i>Aegithalos caudatus</i>	U	4	'+432528+201559	15.10.2017
14.	BB68640	<i>Aegithalos caudatus</i>	U	4	'+432528+201560	15.10.2017
15.	BB68641	<i>Parus caeruleus</i>	U	4	'+432528+201561	15.10.2017
16.	BB68642	<i>Sitta europaea</i>	F	4	'+432528+201562	15.10.2017
17.	A53204	<i>Regulus regulus</i>	M	3	'+432528+201562	15.10.2017

■ *Sitta europea*

Бревина

Редни број	Број прстена	Врста	Пол	Старост	Координате локалитета	Датум
1.	BB68619	<i>Parus major</i>	M	4	+432525+202813	03.10.2017
2.	BB68620	<i>Parus major</i>	M	4	+432525+202814	14.10.2017
3.	BB68621	<i>Parus montanus</i>	N	3	+432525+202815	14.10.2017
4.	BB68622	<i>Parus montanus</i>	N	3	+432525+202816	14.10.2017
5.	BB68623	<i>Fringilla coelebs</i>	M	3	+432525+202817	14.10.2017
6.	BB68624	<i>Fringilla coelebs</i>	M	3	+432525+202818	14.10.2017
7.	BB68625	<i>Parus major</i>	M	3	+432525+202819	14.10.2017
8.	BB68626	<i>Parus major</i>	M	4	+432525+202820	14.10.2017
9.	B043801	<i>Carduelis spinus</i>	M	3	+432525+202813	14.10.2017
10.	B043802	<i>Carduelis spinus</i>	M	3	+432525+202813	14.10.2017
11.	B043803	<i>Carduelis spinus</i>	M	3	+432525+202813	14.10.2017
12.	A53203	<i>Phylloscopus collybita</i>	U	3	+432525+202813	14.10.2017

■ *Friginilla coelebs*

ПАЛЕЖ

Редни број	Број прстена	Врста	Пол	Старост	Координате локалитета	Датум
1.	A68014	<i>Regulus ignicapilla</i>	U	3	+431755+202349	21.09.2018
2.	A68015	<i>Regulus regulus</i>	U	3	+431755+202349	21.09.2018
3.	BB68657	<i>Prunella modularis</i>	U	3	+431755+202349	21.09.2018
4.	BB68658	<i>Parus ater</i>	U	3	+431755+202349	21.09.2018
5.	BB68659	<i>P.ater</i>	U	3	+431755+202349	21.09.2018
6.	BB68660	<i>P.ater</i>	U	3	+431755+202349	21.09.2018
7.	BB68661	<i>P.ater</i>	U	3	+431755+202349	21.09.2018
11.	B043803	<i>Carduelis spinus</i>	M	3	+432525+202813	14.10.2017

■ *Regulus ignicapilla*

Беле воде

Редни број	Број прстена	Врста	Пол	Старост	Координате локалитета	Датум
1.	BB68643	<i>Prunella modularis</i>	U	4	+432442+201659	07.04.2018
2.	BB68644	<i>P. modularis</i>	U	4	+432442+201659	07.04.2018
3.	BB68645	<i>Parus ater</i>	U	4	+432442+201659	07.04.2018
4.	BB68646	<i>Fringilla coelebs</i>	M	4	+432442+201659	07.04.2018
5.	BB68647	<i>F. coelebs</i>	F	4	+432442+201659	07.04.2018
6.	BB68648	<i>Loxia curvirostra</i>	F	4	+432442+201659	07.04.2018
7.	G005801	<i>Turdus torquatus</i>	M	4	+432442+201659	07.04.2018

■ *Loxia curvirostra*

Списак врста са додатка I Директиве о птицама

Godina	Legator	Lokalitet	Latinski naziv	Srpski naziv
2018	KAPD BALKAN	DN49 43.338748 20.282432	Aegolius funereus (Linnaeus, 1758)	Gaćasta kukumavka
2018	KAPD BALKAN	DP40 43.417712 20.298645	Aegolius funereus (Linnaeus, 1758)	Gaćasta kukumavka
1994	Slobodan Puzovic	DN49 43.342246 20.295149	Aegolius funereus (Linnaeus, 1758)	Gacasta kukumavka
2012	Draženko Rajković	DN49 43.339462 20.382933	Aegolius funereus (Linnaeus, 1758)	Gacasta kukumavka
2017	KAPD BALKAN	DN49 43.335833 20.277150	Alectoris graeca (Meisner, 1804)	Kamenjarka
2017	KAPD BALKAN	DP50 43.427432 20.414503	Alectoris graeca (Meisner, 1804)	Kamenjarka
2017	KAPD BALKAN	DN49 43.294393 20.280272	Aquila chrysaetos (Linnaeus, 1758)	Suri orao
2018	KAPD BALKAN	DN49 43.336969 20.346830	Aquila chrysaetos (Linnaeus, 1758)	Suri orao
2018	KAPD BALKAN	DN49 43.338748 20.282432	Bonasa bonasia (Linnaeus, 1758)	Leštarka
2018	KAPD BALKAN	DN49 43.343201 20.275841	Bonasa bonasia (Linnaeus, 1758)	Leštarka
2017	KAPD BALKAN	DP40 43.368480 20.324653	Bonasa bonasia (Linnaeus, 1758)	Leštarka
2017	KAPD BALKAN	DP50 43.425353 20.485775	Buteo rufinus (Cretschmar, 1827)	Riđi mišar
2018	KAPD BALKAN	DP40 43.386426 20.260690	Circaetus gallicus (Gmelin, 1788)	Zmijar
2018	KAPD BALKAN	DP51 43.521203 20.447548	Circaetus gallicus (Gmelin, 1788)	Zmijar
2008	Milan Ruzic et al.	DP61 43.448332 20.510888	Circaetus gallicus (Gmelin, 1788)	Zmijar
2018	KAPD BALKAN	DP30 43.430760 20.240975	Crex crex (Linnaeus, 1758)	Prdovac

Мапа налаза Натура 2000 врста
Руси сврачак *Lanius collurio*

Легенда

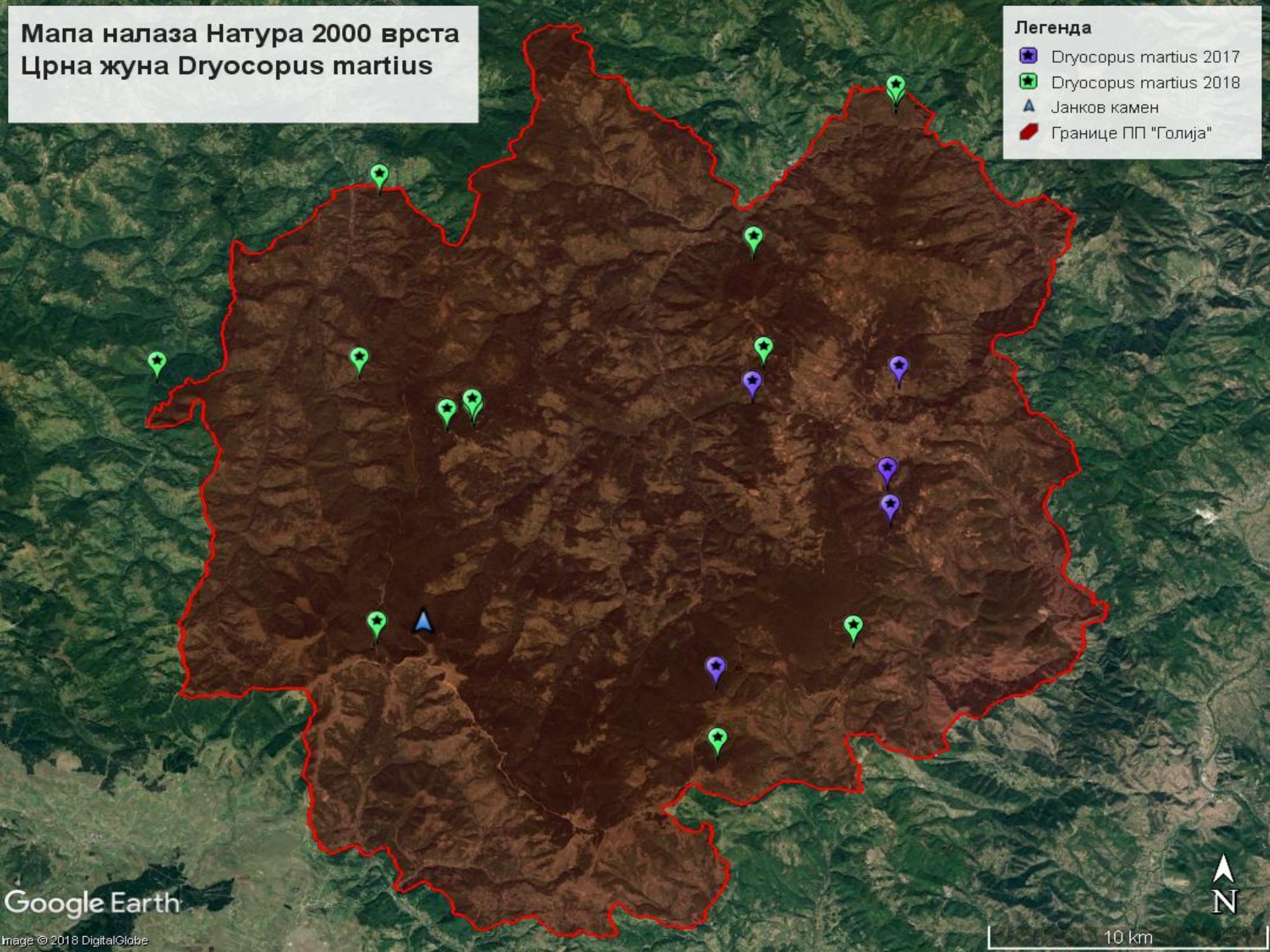
- *Lanius collurio* 2017
- *Lanius collurio* 2018
- *Lanius collurio* налаз
- Границе ПП "Голија"
- Јанков камен

Мапа налаза Натура 2000 врста
Црна жуна *Dryocopus martius*

Легенда

- *Dryocopus martius* 2017
- *Dryocopus martius* 2018
- Јанков камен
- Границе ПП "Голија"

Мапа налаза Натура 2000 врста
Дугорепа сова *Strix uralensis*

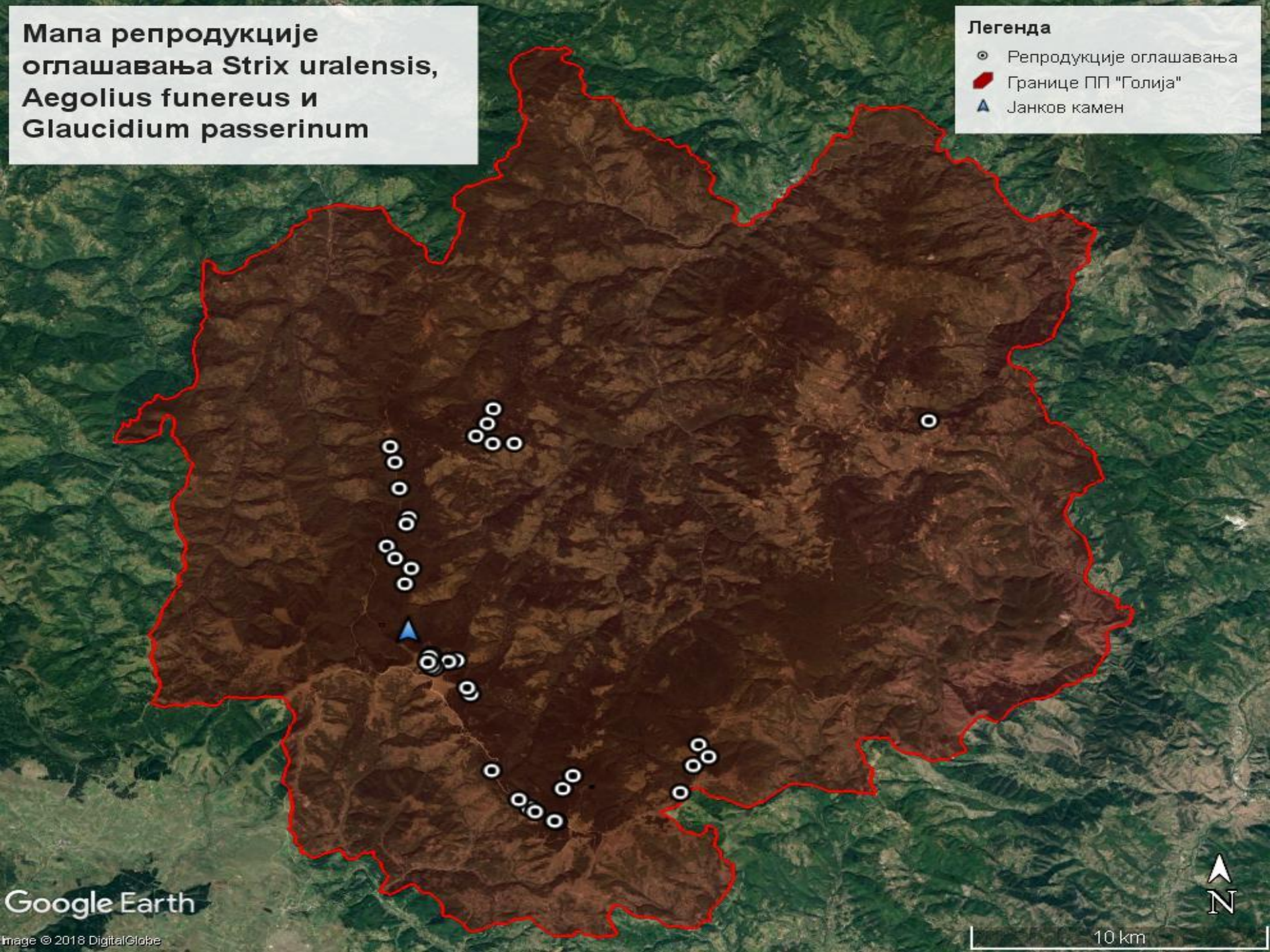
- Легенда**
- *Strix uralensis* 2018
  - *Strix uralensis* 2017
  - Границе ПП "Голија"
  - Јанков камен

Мапа репродукције
оглашавања *Strix uralensis*,
Aegolius funereus и
Glaucidium passerinum

Легенда

- Репродукције оглашавања
- Границе ПП "Голија"
- ▲ Јанков камен

■ Мужјак дугореке сове *Strix uralensis*

**Предлог локација за
постављање вештачких
дупљи дугореке сове и
гађасте кукумавке**

Легенда

- Положај вештачких дупљи
- Границе ПП "Голија"
- Јанков камен

Птице Голије

Дугорепа сова
Strix uralensis Pallas, 1771

Hans Hilgert

Дугорепа сова је крупна сова. Дужина тела је од 50 cm до 61 cm, са распоном крила од 110 cm до 134 cm. Станарица је. Станишта која преферира су листопадне и мешовите шуме са пропланцима. У исхрани доминирају глодари, мале птице, жабе и инсекти. Гнезда су им велике дупље у дрвећу, попомљена стабла, гнезда других већих грабљивица, поткапине и пећине на стенама или старе зграде. Распрострањена је у великом делу Европе и Азије. Горња граница дистрибуције је простор докле се простира тајга. У централној и јужној Европи популације се сматрају реликtnим. У Србији настањује шумска станишта побрђа и планина у централној Србији, као и Вршачки брег. Угрожена нестанком одговарајућих станишта, а пре свега извлачењем старих стабала из шумских комплекса, узмимиравањем и убијањем, али и од удара моторних возила на путевима. Популација у Србији је процењена од 430 до 650 гнездећих парова.

Црна жуна
Dryocopus martius Linnaeus, 1758

Boschfoto

Црна жуна је најкрупнији представник породице детлића у Србији. Дужина тела јој је од 40 cm до 46 cm. Тело је црне боје, са црвеном капом на глави и кљуном беле боје. Станишта су јој добро очуване чисте лишћарске, четинарске, али и мешовите шуме са старим и трулим стаблима. Гнезди се у дупљама. Храни се парвама инсеката које налази испод коре дрвећа, али преферира мраве које лови на земљи. Станарица је. Распрострањена је у већем делу Европе (сем Скандинавије, делова Пиринејског и Аленинског полуострва), преко Мале Азије и Кавказа, па све до обала Пацифика. У Србији се среће у свим типовима шума од равнице до високих планина. Почетком 21. века популација је сведена на више изолованих планинских подручја. У Србији је редовна гнездарница. Главни фактор угрожавања је нестанак станишта. Популација је стабилна. Процењена величина популације је од 2400 до 3200 гнездећих парова.

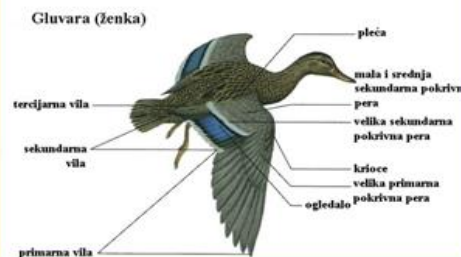
Посматрање птица

- Како да препознате птице: сусрет са птицама – задовољство уколико их препознајете
- У Србији се може видети око 300 врста птица, а око 250 су гнездарице
- Одакле кренути? Да ли је уопште могуће све их запамтити и препознати?
- Први пут – више забуне и забринутости, сваки посматрач кроз то пролази

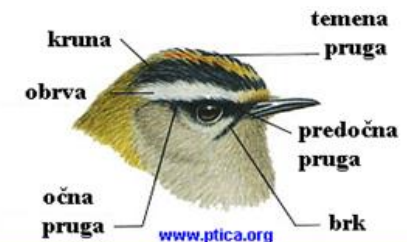
- Већина људи може да препозна бар неколико врста

■ Обука чувара ПП “Голија”
Ушће 15.12.2017.

Vatroglavi kraljić

Значајне врсте ПТИЦА ПАРКА ПРИРОДЕ "ГОЛИЈА"

Парк природе „Галија“ се налази у југозападној Србији на подручју Старо-влашко-рашке висје и представља највишу планину региона са Јанковим каменом од 1833 m надморске висине. Масив Голије је дуг око 32 km. Укупна површина Парка природе износи 75183,96 ha. У режиму I степена заштите налази се 553,8 ha или 0,74% површине Парка, док је у режиму заштите II степена 3883,10 ha или 5,16% површине Парка. У вегетацијском погледу на вертикалном профилу се јасно уочавају и законито смењују појасеви храстових шума, букових шума, шума букве, јеле и смрче, те смрчевих шума у субалпском појасу, односно највишим деловима планине. На тресавама око лавинајних језера или на месту бивших језера развија се примарна шумска вегетација тресетништа, као последица историјских фактора који су током времена деловали на вегетацију овог подручја. Део масива који се пружа према пештерској висоравни је без шумске вегетације и изграђен од планинских пашњака са камењарима. Подручје је од изузетног значаја за гнежђење шумских птица и препознато је као међународно значајно подручје за птице (IBA). До сада је на целом простору забележено преко 130 врста птица. У гнездарнице је до сада укључено око 110 врста.

Аештарка *Vireo olivaceus* (L.)

Дужина тела 34-39 cm. Стањина су јој густе четинарске и мешовите шуме (преко експозиције) са развијеним сиритом приземне вегетације. Гнезда смешта на тлу, сакривена у стели и вегетацији. Храни се семенима, бобицама, пулолама, изицама четинара и бескочњацима. У Србији је редовна гнездарница шумских стањина искључиво у брско-планинском подручју, чија се популација процењује на 1500-2000 парова. Углавном насељава четинарске и мешовите шуме изнад 1000 m надморске висине, док се у источној Србији бележи и на мањим висинама. Бројна је на Тари, Златибору, Златару, Јадовнику, Ђавику, Ченови и Мојстерово-Драшким планинама. На Голији се гнезди 70-100 парова.

Гласта кукумавка *Colaptes cafer* (L.)

Дужина тела 22-27 cm. Углавном је стањина. Насељава искључиво природне четинарске, ређе мешовите шуме на надморској висини по правцу изнад 1000 m. Гнезда се у дупљима дрвећа, често направљеним од стране прве жене. Храни се претежно инсектима и другим ситним сисарица, као и малим птицама. У Србији је редовна гнездарница четинарских шума на неколико планинских масива, чија је популација процењена на 250-350 гнездаћих парова. Регистрована је на неколико планинских подручја у Србији (Копаоник, Тара, Златар, Муртевица, Јадовник, Голија, Жели и Мојстерово-Драшке планине). Угрожена је губитком и фрагментацијом стањина, сечењем старих шумских стањина у којима се гнезди, као и масовним развојем ски центара.

Шумска шљавка *Colaptes cafer* (L.)

Дужина тела 13-18 cm. Селица је. Јетну проводи у западној и јужној Европи, северној Африци и јужној Азији, а повремено се и у Србији види током лова. Насељава влажне експозиције и мешовите шуме са густим сиритом приземне вегетације и жбуња, поточница, мочварина и пропашница, на планинама, поједино и у равничарским прелазима. Гнезда се у шумској стели. Храни се сисама, инсектима и њиховим ларвама, пилима и мекочувама, које уз помоћ дугог кљупа хапа у земљи. На Голији се налазе најбоља гнездарница стањина шумске шљавке у Србији, а вероватно и Балканском полуострву. У Србији се гнезди 700-1000 парова, док се на Голији гнезди 50-70 парова са око 60 гнезда у свакој стањини.

Сури орао *Aquila chrysaetos* (L.)

Дужина тела 80-93 cm. Стањина је. Насељава различита стањина укључујући високопланинске прелазе, камене и кокауре, степе и полупустине, мештерске стањина и обале пространих копкаса експозиције и четинарских шума. Гнезда гради на литицама или стаблима високе дрвећа. Храни се различитим врстама сисара (мечови, јелењи, локоти), птица (гове, патке, гускови) и гмизаваца (норачи, кутије густијери и змије), а ради иде и мекче врстујних сисара. Угрожен је због губитка стањина, нелегалног хапљења, убијања и крађе јаја, провала збова и других прелазних. У Србији је редовна гнездарница чија се популација процењује на 77-89 гнездаћих парова уз близу пораст популације, а на подручју Голије се гнезди 1-2 пара.

Змијар *Colaptes cafer* (Gmelin, 1788)

Дужина тела 62-69 cm. Селица је, јетну проводи у источарској Африци. Насељава углавном брско-планинске прелазе са састојинама четинара (углавном прве боре *Picea abies*) уз изолацију, отворена стањина (пољети, камењари, пашњаци) на којима живи. Змијар је једна од врста која Голију са 3-5 гнездаћих парова саставља у међународно значајно подручје за птице (IBA). Гнезда гради на дрвећу. Храни се готово искључиво змијама и густерима. Угрожена је губитком стањина, нелегалног дрвећа погодног за гнежђење и гмизаваца којима се храни. У Србији је угрожено да се гнезди 120-137 парова уз претпоставку пораста популације са ширењем дрвећа.

Планински детаљ *Dendroica caesia* (Bechstein, 1803)

Дужина тела 25-28 cm. Стањина је. Стањина су му старе и изустно добро очуване мешовите експозиције шуме са обилем старог и труле дрвећа у брско-планинском подручју југозападне и источне Србије. Почетком 21. века популација је смањена на више изолованих планинских подручја. Гнезда гради у дупљима у стаблима дрвећа које сам прелази. Храни се претежно ларвама инсеката које налази испод коре дрвећа. Угрожен је сечењем нестајале шуме у којима нема шумарских интервенција, на које је осетљив. И поред негативних утицаја, популација је стабилна. У Србији се гнезди 650-1000 парова, док се на простору Голије гнезди 20-30 парова.

ПАЖЊА!!!
Све наведене врсте су заштићене
Законом о заштити природе.
Свако уништавање,
узнемиравање и убијање
ових врста као и уништавање
њихових делова је строго
забрањено.

Све податке о налазима ових и других
врста на Голији можете проследити
Краљевском академском
природњачком друштву "Балкан" на
телефон 066 16 88 141 или
E-mail: kardobalcan@gmail.com или
Управљању НП "Голија" - НП
"Србијашуме" на телефон 036 737 782
или
E-mail: parkgolija@ptt.rs

Фотографије:
Милош Вучковић
Милош Радаковић
Wikimedia common
(Wikimedia оства)

Аутор илустрације:
др Растко Аћиф
Текст и дизајн:
КАПА БАЛКАН

Пројекат "Мониторинг птица у 2017.
години у оквиру Парка природе Голија"
суфинансиран
Министарством животне средине

Мајице значајне врсте ПП “Голија”

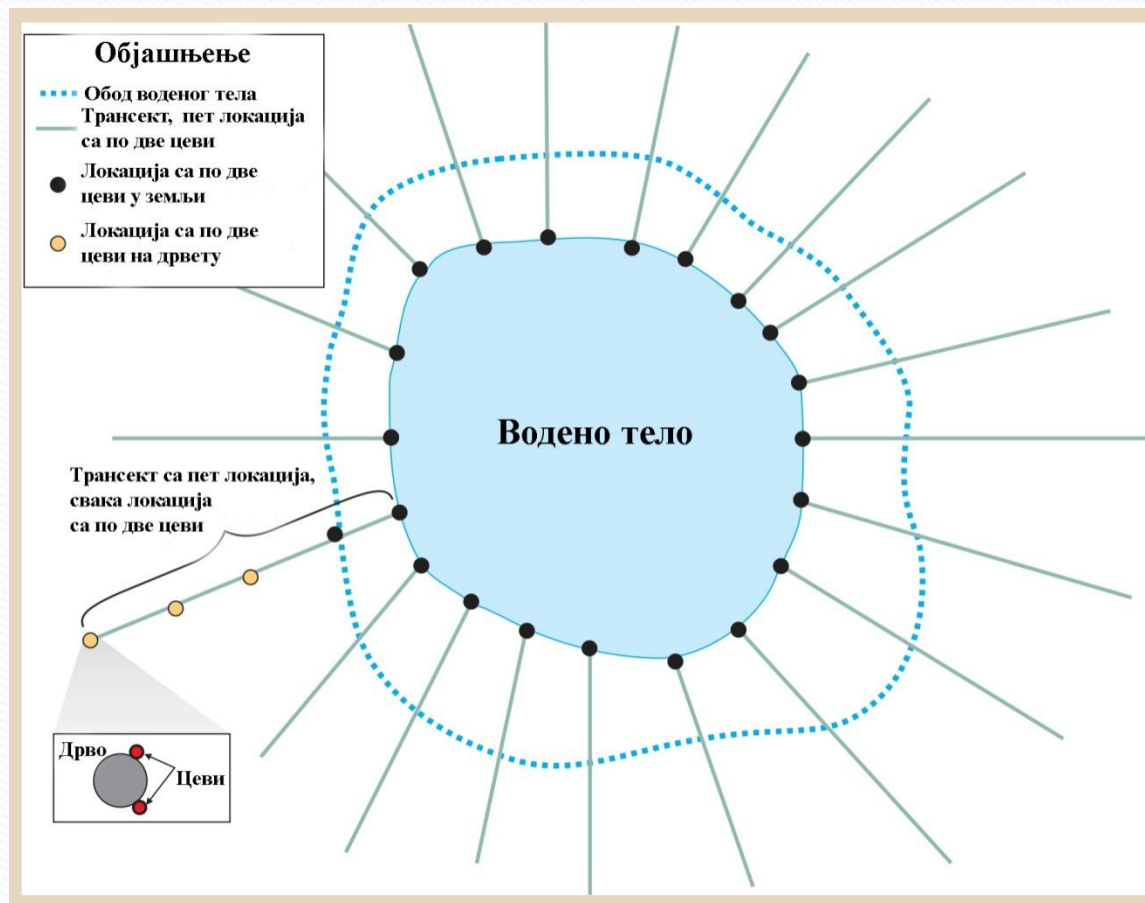

Истраживања водоземаца и гмизаваца

- Почетак 2017. године
- Праћења и прикупљања постојећих података о налазима и опажањима врста од националног и међународног значаја
- Циљана и методолошка теренска истраживања врста од значаја за заштиту на подручју Голије на унапред дефинисаним типовима станишта и методологији маркирања;
- Дефинисање посебно значајних подручја са стаништима које насељавају врсте водоземаца и гмизаваца од значаја за заштиту;
- Обука чувара заштићеног природног добра на терену за идентификацију значајних врста водоземаца и гмизаваца

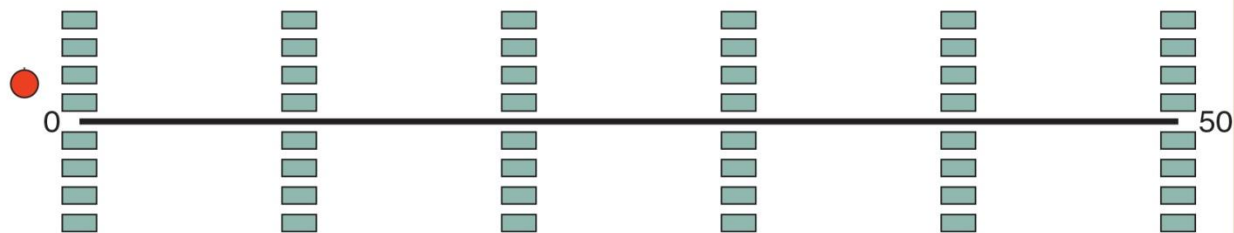

■ Пасивни мониторинг

Трансект комбинован са плочама од терпапира

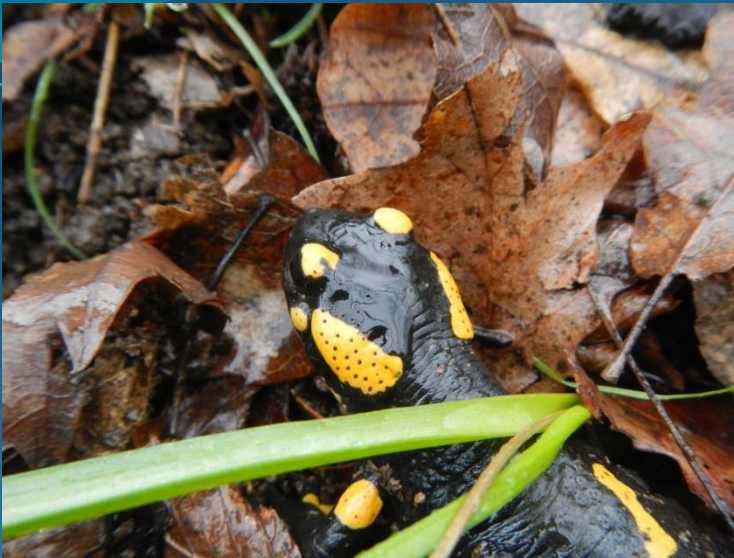

48 плоча терпапира (30x60 cm), постављене под правим углом у односу на трансект од 50 m,
плоче су постављенеу интервалима од 10 m

■ ВОДОЗЕМЦИ

■ *Salamandra salamandra*
Шарени даждевњак

■ *Bufo bufo*
Обична крастача

■ *Bombina variegata*
Жутотрби мукач

■ *Pelophylax ridibundus*
Велика зелена жаба

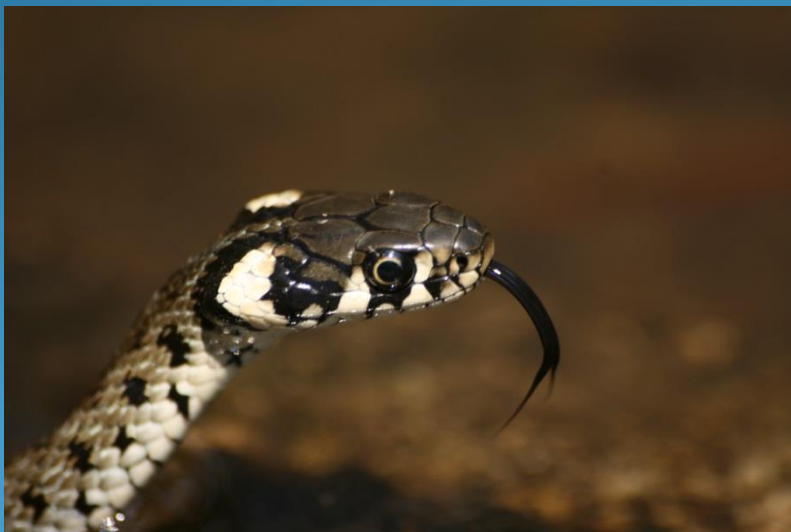
■ ГМИЗАВЦИ

■ *Lacerta viridis*

■ *Podarcis muralis*

■ *Natrix natrix*

■ *Coronella austriaca*

Врсте присутне на Голији	Статус заштите		Износ накнаде штете (у РСД)	
	у Србији	међу- народни		
Репати водоземци, Caudata				
породица Salamandridae				
<i>Salamandra salamandra</i> (Linnaeus, 1758)	шарени даждевњак	Строго заштићен	LC ↓	10.000,00
<i>Ichthyosaura alpestris</i> (Linnaeus, 1758)	алпски мрмољак	Строго заштићен	LC ↓	10.000,00
Безрепи водоземци, Anura				
породица Bombinatoridae				
<i>Bombina variegata</i> (Linnaeus, 1758)	жутотрби мукач	Строго заштићен	LC ↓	10.000,00
породица Bufonidae				
<i>Bufo bufo</i> (Linnaeus, 1758)	обична крастача	Строго заштићена	LC →	10.000,00
<i>Bufotes viridis</i> (Laurenti, 1768)	зелена крастача	Строго заштићена	LC ↓	10.000,00
породица Hylidae				
<i>Hyla arborea</i> (Linnaeus, 1758)	гаталинка, крекетуша	Строго заштићена	LC ↓	10.000,00
породица Ranidae				
<i>Pelophylax ridibundus</i> (Pallas, 1771)	велика зелена жаба	Заштићена	LC ↑	1.200,00
<i>Rana temporaria</i> Linnaeus, 1758	жаба травњача	Строго заштићена	LC →	10.000,00
<i>Rana dalmatina</i> Bonaparte, 1840	шумска жаба	Строго заштићена	LC ↓	10.000,00

Врсте присутне на Голији	Статус заштите		Износ накнаде штете (у РСД)	
	у Србији	међу- народни		
Гуштери, Lacertilia				
породица Anguidae				
<i>Anguis fragilis</i> Linnaeus, 1758	слепић	/	NT ↓	/
породица Lacertidae				
<i>Lacerta viridis</i> (Laurenti, 1768)	зелембаћ	/	LC ↓	/
<i>Lacerta agilis</i> Linnaeus, 1758	ливадски гуштер	/	LC ↓	/
<i>Podarcis tauricus</i> (Pallas, 1814)	степски гуштер	Строго заштићен	LC →	20.000,00
<i>Podarcis muralis</i> (Laurenti, 1768)	зидни гуштер	/	LC →	/
Змије, Serpentes				
породица Colubridae				
<i>Zamenis longissimus</i> (Laurenti, 1768)	Ескулапов смук	Строго заштићен	LC ?	40.000,00
<i>Dolichophis caspius</i> (Gmelin, 1789)	степски смук	Строго заштићен	LC ?	40.000,00
<i>Natrix natrix</i> (Linnaeus, 1758)	белоушка	Строго заштићена	LR / LC ?	40.000,00
<i>Natrix tessellata</i> (Laurenti, 1768)	рибарица	Строго заштићена	LC ↓	40.000,00
<i>Coronella austriaca</i> Laurenti, 1768	смукуља	Строго заштићена	LC ↓	40.000,00
<i>Vipera ammodytes</i> (Linnaeus, 1758)	поскок	Заштићен	LC ↓	14.400,00

Водоземци и гмизавци

Голије

- приручник за интерну употребу -

ПАРК ПРИРОДЕ ГОЛИЈА
РЕПУБЛИКА СРБИЈА - СТАВАРИЈА

Садржај

Водоземци	1	
Репати водоземци (даждевњаци и мрмољци)		2
Шарени даждевњак	4	
Алпски мрмољак	6	
Безрепи водоземци (жабе)		7
Жутотрби мукач	9	
Обична крастача	10	
Зелена крастача	11	
Гаталинка	12	
Велика зелена жаба	14	
Жаба травњача	15	
Шумска жаба	16	
Гмизавци	19	
Гуштери	22	
Слепић	23	
Зелембаћ	24	
Ливадски гуштер		25
Степски гуштер	27	
Зидни гуштер	28	
Змије	29	
Смукуља	33	
Ескулапов/обични смук		34
Степски смук	35	
Белоушка	36	
Рибарица	37	
Поскок	38	
Коришћена литература		42

Алпски мрмољак (*Ichthyosaura alpestris*)

Мужјак („у свадбеном руху“) и женка алпског мрмољка

Ова је врста широко распрострањена у брдско-планинским деловима Србије јужно од Саве и Дунава: налажена је на висинама од 120 до 2.650 мнв. Присуство ове врсте на Голији званично је потврђено на основу налаза из 2001.

За разлику од других наших врста мрмољака који и на трбуху имају различите пеге и шаре, код алпског је трбушна страна тела једнобојна, наранџаста до црвенкаста. Женке су крупније од мужјака. Током сезоне парења мужјацима се дуж леђа и репа развија ниска неназубљена креста. Женке у пролеће полажу до 200 јаја. Ове животиње живе 7-20 година. Њихови главни предатори су салмонидне рибе (пастрмке и сродници). Порибљавањем стајаћих и споротекућих вода због спортског риболова, уништене су читаве популације мрмољака. Осим риба, овим мрмољцима се хране и птице и змије (белушке).

Гаталинка (*Hyla arborea*)

Једна је од ситнијих врста код нас: дужина јој је до 5 центиметара. Женке су углавном крупније од мужјака. Релативно је широко распрострањена, али често тешко уочљива жаба: пошто је у стању да релативно брзо мења боју коже у складу са околином (и у зависности од временских услова и других фактора), добро се утапа у позадину, па ју је често лакше чути него угледати. Популације им могу бити врло густе. Како је недавно потврђено, у једној јединој популацији, на малом простору, могу се наћи јединке од типичне јаркозелене преко жућкасте и беж до готово црне боје коже.

Значајне врсте

ВОДОЗЕМАЦА И ГМИЗАВАЦА ПАРКА ПРИРОДЕ "ГОЛИЈА"

Парк природе „Голија“ се налази у југозападној Србији на подручју Старо-влашко-рашке висеје и представља највишу планину региона са Јанковим каменом од 1833 m надморске висине. Масив Голије је дуг око 32 km. Укупна површина Парка природе износи 75183,96 ha. У режиму I степена заштите налази се 553,8 ha или 0,74% површине Парка, док је у режиму заштите II степена 3883,10 ha или 5,16% површине Парка. У вегетацијском погледу на вертикалном профилау се јасно уочавају и законито смењују појасеви храстових шума, букових шума, шума букве, јеле и смрче, те смрчевих шума у субалпском појасу, односно највишим деловима планине. На тресавима око главијалних језера или на месту бивших језера развија се примарна нешумска вегетација тресетишта, као последица историјских фактора који су током времена деловали на вегетацију овог подручја. Део масива који се пружа према пештерској висоравни је без шумске вегетације и изграђен од планинских пањка са камењарима. До сада је на подручју Голије поуздано потврђено присуство 20 врста водоземаца и гмизаваца. Осим што представљају основу исхране другим групама организама, скоро све врсте водоземаца и гмизаваца значајно доприносе регулацији бројности како бескичмењака (пре свега инсеката, међу којима је и поткорњак као значајна штеточина у шумарству) тако и неких група кичмењака (глодара).

ПАЖЊА!!!
Све наведене врсте су заштићене
Законом о заштити природе.
Свако уништавање,
узнемиравање и убијање
ових врста као и уништавање
њихових станишта је строго
забрањено.

Све податке о налазима ових и других
врста на Голији можете проследити
Краљевском академском
природњачком друштву "Балкан" на
телефон 064 16 88 141 или
E-mail: kaptbalkan@gmail.com или
Управљању НП "Голија" - НП
"Србијашуме" на телефон: 036 737 782
или
E-mail: parkprir.golija@pitt.rs

Обична крастача (*Bufo bufo*)

Широко распрострањена врста која доста времена проводи далеко од воде, чак и у реалитивно сувом окружењу. Лећа су јој смеће, а трбух жућкасте или белчасте боје. У кожи лећа су бројне бравчице, као и жлезде које луче одбојне материје. Жлезде су нарочито густо распоређене, тј. груписане на испупчењима у заштитном делу (параотидне жлезде), иза очију. Ноге су им кратке и снажне: крећу се споро, често више корачајући него скачући. Због тога често страдају на путевима. Ове животиње се, као и остале жабе, хране ситним бескичмењацима, али могу појести и ситне сисаре (мишове). На пролеће, у сезони парења, крастаче формирају велике групе, у којима долази до наметања међу мужјацима за приступ мање бројним женкама. Неретко женке и страдају: удавце се под масом мужјака који покушавају са њима да се спаре.

Жаба травњача (*Rana temporaria*)

Жаба травњача је међу најубијаченијим врстама водоземаца у Европи. Њен ареал протеже се од Урала до Пиринеја. Травњача је међу ретким врстама водоземаца распрострањених све до Северног поларног круга. У северном делу ареала може се наћи и на нивоу мора, али наставља и подручја на висинама до преко 2700 m висине. У Србији је реалитивно ретка и примарно везана за високопланинска подручја: одговара јој влажна и хладна микроклима високопланинских шума, ливада и тресави. Браон је боје са примесом рибњих тонова; такође има тамну „маску“ од њушке до рамена и често шару у облику саова V у нивоу раменог појаса. Трупа страна тела углавном има мрамораст шару или различите мрље. Њушка јој је тупа, заобљена. Ово је најкрупнија мрка жаба у Србији.

Поскок (*Vipera ammodytes*)

Најкрупнија је од три отровнише присутне у Србији и једна од крупнијих у Европи: може достићи дужину до највише 1 m. Од осталих европских отровница се јасно разликује по „рогу“ на врху њушке. Дуж лећа има тамну пикцак или бројчаничасту шару на светлијој подлози. Женке су углавном светлосмеђе до риђе са мрклом шаром, а мужјаци сиви до смеђи са готово црном шаром дуж лећа. Има га у готово свим браско-планинским пределима јужно од Саве и Дунава, на висинама од 100 до 2100 m. Веома често се налази и у близини насеља, па се људи са њим најчешће срећу, када су у питању отровнише. Углавном се сматра да поскоци живе искључиво на камењарима. Има их и на ливадама и на ободима шума. Поскок се храни птицама, ситним глодарицама и другим гмизавицама. Због масовног излова претходних деценија популације ове врсте значајно су нарушене.

Ескулапов/обични смук (*Zamenis longissimus*)

Широко распрострањена врста, честа и у субурбаним стаништима. Иначе настанује суве и влажне шуме и њихове обале. Често се налази у шахтама, подрумима и напуштеним објектима, које може да користи као зимовнике. Иако може достићи дужину од 2 m, ова змија је мирна и плашљива. Добро се пење по дрвећу. Лећа и бокови одраслих јединки су смеђи, маслинисти или сиви, а на појединачним, глатким и сјајним крљуштима постоје ситне беле мрље. Младунци су смеђи или сиви, са крупним тамним мрљама по леђима и боковима. Код младих постоје и бела или жућкаста зашита поља, па подсећају на белоушке. Стомак је једнобојан, белчаст или жућкаст. Смукони се хране претежно глодарицама, ситним птицама, другим гмизавицама и понекад водоземцима. Због тога су корисни за човека, јер доприносе природној регулацији бројности глодара.

Алпски мрмљак (*Ichthyosaura alpestris*)

Ова врста је широко распрострањена у браско-планинским деловима Србије јужно од Саве и Дунава: налажена је на висинама од 120 до 2650 m висине. Присуство ове врсте на Голији званично је потврђено на основу налаза из 2001. године. За разлику од других наших врста мрмљака, који и на трбуху имају различите пете и шаре, код алпског је трбушна страна тела једнобојна, наранџаста до црвенкаста. Женке су крупније од мужјака. Током сезоне парења мужјацима се дуж лећа и репа развија ниска ненауљена крста. Женке у пролеће полажу до 200 јаја. Ове животиње живе 7-20 година. Њихови главни предатори су самоникне рибе (пастрмке и сродне врсте). Порибљавањем стајаћих и споротекућих вода због спортског риболова, уништене су читаве популације мрмљака. Осим риба, овим мрмљацима се хране птице и змије (белоушке).

Зелембаш (*Lacerta viridis*)

Са дужином од 40-ак центиметара ова је врста један од најкрупнијих гуштера Србије. Основна боја тела је зелена, често са првим тачкицама; трбух је жућкаст. Грло је код мужјака плаво, посебно јарко обојено у сезони парења. Женке полажу по 6-20 јаја. Ови гуштери насељавају разноврсна станишта: травњата са пуно жбуња, нивне шума и с. Реалитивно недавно спроведене серије фаунистичких истраживања у великој мери су прошириле наше познавање распрострањености ове врсте у Србији, али у до сада катрираном ареалу и даље постоје велике празнине. Веома је чест на Голији. Изузетно значајна врста у шумским екосистемима јер се између осталог храни и инсектима поткорњацима који се хране дрвном масом.

Аутор илустрација:
др Растко Ајћин

Фотографија:
Милош Радаковић
Текст и дизајн:
КАПА БАКАН

Пројекат "Мониторинг водоземаца и гмизаваца
у 2017. години у оквиру Парка природе Голија"
суфинансирао
Министарство заштите животне средине

“Промоција одрживог туризма у Резервату биосфере „Голија - Студеница“

Традиционална гастрономија као туристички потенцијал заштићених природних добара

Студеница, 2.12.2017.

Дејан Загорац, истраживач Завода за проучавање културног развика

Potreba i mogućnosti uključivanja lokalne zajednice u razvoj zaštićenog područja

Dragan Roganović
Asocijacija za razvoj Ibarske doline „IDA“

Studenica, decembar 2017.

Стање и перспективе развоја одрживог туризма у Србији са посебним освртом на резервате биосфере

Павле Павловић

Студеница, децембар 2017.

Селена Ранкић
Дипломирани туризмолог
Учесник Форума младих у оквиру
Програма „Човек и биосфера“

Резерват биосфере "Голија-Студеница" као део Светске мреже у оквиру УНЕСКО програма "Човек и биосфера"

ХВАЛА НА ПАЖЊИ

